

*Шипіцина Ірина Максимівна,
студентка філософського факультету
КНУ ім. Тараса Шевченка*

УДК 300-399 32

ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ ПОЛІТИЧНОГО ЛІДЕРСТВА

В даній статті розглянуто суть та стереотипи гендерного лідерства, встановлені в суспільстві, виявлено гендерну специфіку сприйняття жіночого політичного лідерства, визначено засоби досягнення гендерної рівноваги. Проаналізовано об'єктивну необхідність та особливості формування іміджу політичного лідера з врахуванням гендерного аспекту, а також розглянуто історію становлення жіночої незалежності.

Ключові слова: *політичне лідерство, гендерна політика, імідж, психологія лідерства, гендерна рівність, виборче право, гендерний стереотип, лідерська роль, конфлікт.*

В данной статье рассмотрена суть и стереотипы гендерного лидерства установленные в обществе, обнаружена гендерная специфика восприятия женского политического лидерства, определены средства достижения гендерного равновесия. Проанализирована объективная необходимость и особенности формирования имиджа политического лидера с учетом гендерного аспекта, а также рассмотрена история становления женской независимости.

Ключевые слова: *политическое лидерство, гендерная политика, имидж, психология лидерства, гендерное равенство, избирательное право, гендерный стереотип, лидерская роль, конфликт.*

Essence of gendernogo leadership is considered in this article, stereotypes, set in society, are considered, found out the gendernu specific of perception of womanish political leadership, certainly facilities of achieving a gendernoy equilibrium. An objective necessity and features of forming of image of political leader is analysed taking into account a gendernogo aspect, and also history of becoming of womanish independence is considered.

Keywords: *political leadership, gender policy, image, psychology of leadership, gendernoe equality, the right to vote, gendernyy stereotype, leader role, conflict.*

Дослідження політичного лідерства жінок набуває особливе значення в умовах глобальних соціальних змін, коли трансформація в суспільному житті сприяє залученню жінок до управління в різних сферах діяльності, у тому числі і в політиці. У зв'язку з цим стає необхідним вивчати специфіку сприйняття жінок-політиків електоратом. З іншого боку, дослідження електорату як цільовій аудиторії політика є невід'ємною частиною успішного позиціонування і просування кандидата. Вивчення жінок-політиків і особливостей їх сприйняття виборцями представляє теоретичний і практичний інтерес, оскільки дає можливість прогнозувати електоральну поведінку і впливати на нього, виявляти закономірності розподілу політичних ролей, конструювати ефективні політичні іміджі.

Однією з підстав для сегментації електорату є соціально-демографічний чинник, який включає стать, вік, рівень освіти і доходу. Проте, в даний час, вивчення електорату проводиться, в основному, без урахування статі. Проте, у зв'язку з розвитком тендерної психології, яка постулювала відмінності між чоловіками і жінками не тільки на фізіологічному рівні, але і на рівні сприйняття, ціннісних ієрархій виникає питання про існування гендерних відмінностей при сприйнятті образу політичного лідера, і, отже, в електоральній поведінці.

Традиційно проблема лідерства в психології вивчалася без урахування тендерного чинника, оскільки лідерська роль вважалася маскулінною. Проте поява великого числа жінок в політичній сфері привернуло увагу дослідників. Все більше стала розповсюджуватися думка, що жінки теж можуть виконувати роль лідера. Проте вони як і раніше складають меншину. Тому виникла необхідність порівняльного дослідження лідерів обох статей.

Важливою проблемою у вивченні політичного лідерства жінок є суперечність в точках зору щодо впливу гендерного аспекту на лідерську позицію. Так, одні дослідники стверджують, що відмінності лідерів різної статі є віддзеркаленням загальних тендерних відмінностей, інші вважають, що лідери-жінки не відрізняються від лідерів-чоловіків ні по лідерському стилю, ні по ефективності своєї діяльності, ні по вербальній поведінці. Прихильники третього напрямку вважають, що лідери-жінки відрізняються від чоловіків, але убік, протилежну очікуваним тендерним відмінностям.

Метою статті є виявлення гендерної специфіки сприйняття жіночого політичного лідерства. Головне завдання даної статті - провести аналіз проблеми лідерства у вітчизняній і зарубіжній літературі, виявити специфіку сприйняття образу політичного лідера, з'ясувати об'єктивну необхідність та особливості формування іміджу політичного лідера з врахуванням гендерного аспекту та визначити засоби досягнення гендерної рівноваги.

Перші дослідження в гендерній психології лідерства були проведені в США ще Уайтом (1945), Харвелом (1953) і іншими, ця область активно формується за кордоном (у США, Західній Європі, Австралії і інших регіонах), починаючи з середини 70-х рр. XX в., під впливом феміністської психології, представники якої добилися того, що гендерний підхід став невід'ємною частиною психологічного дослідження; у вітчизняній психологічній літературі також були опубліковані ряд оглядів по лідерству [1]-[3].

Досягнення гендерної рівноваги у сфері ухвалення рішень вимагає зусиль держави, політичних партій і цивільного суспільства. Держава визначає гендерну політику за допомогою законів або інших обов'язкових директив, наприклад, використання квотування.

Відповідно до Конвенції ООН про політичні права жінок (1953 р.) [7], "жінки можуть бути обирали, на рівних з чоловіками умовах, без якої-небудь дискримінації, у всі встановлені національним законом установи, що вимагають публічних виборів" (Ст. 2) і на таких же умовах "жінкам належить право посідати посади на суспільно-державній службі" (Ст. 3).

Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації відносно жінок, прийнята ООН в 1979 році, зобов'язує всі держави добиватися представництва жінок на рівних умовах з чоловіками у виробленні і здійсненні державної політики, забезпечувати жінкам однакові можливості по найму на роботу і просуванню по службі, а також для участі в роботі неурядових організацій і об'єднань.

У Платформі дій Четвертої Усесвітньої конференції з положення жінок (1995 р., Пекін) вказується, що рівноправна участь жінок і чоловіків у виробленні рішень укріплює демократію і сприяє її належному функціонуванню.

Ідея і практика народного правління, що зародилися в стародавньому Афіньському полісі, спочатку не припускали участі жінок, що вважалися не громадянами. Розвиток релігії, великий культурний ренесанс, революції і біллі про права орієнтувалися на чоловіків. Лише з кінця XIX століття почався процес надання права голосу жінкам нарівні з чоловіками. Нова Зеландія, а потім Австралія стали першими країнами, що визнали за жінками статус громадян, наділивши їх, починаючи з 1893 р., виборчими правами на національному рівні. Але навіть в промислово розвинених країнах право жінок на участь у виборах існує недавно. Жінки завоювали право голосу у Фінляндії і Норвегії в 1906-1907 рр., в Данії в 1915 р., в Германії, в Швеції і Великобританії в 1918 р., в США в 1920 р., у Франції в 1944 р., в Італії в 1945 р., в Швейцарії в 1971 р. У більшості країн, що розвиваються, жінки отримали право голосу одночасно з незалежністю. У 1998 році жінки мали це право скрізь, окрім п'яти країн на Близькому Сході (Бахрейн, Кувейт, Оман, Катар, Саудівська Аравія) і Республіки Бруней [8].

Жінки є аутсайдерами в суспільно-політичній сфері більшості країн не тільки тому, що вони зайняті постійно побутом і сім'єю, або не мають достатніх засобів для проведення політичних і виборчих кампаній. Дуже популярна метафора "скляна стеля": невидима, але реальна перешкода, на яку натрапляє жінка-лідер, коли намагається досягти вершин успіху; для чоловіків такої перешкоди не існує. Щоб змінити цю ситуацію, багато організацій в

США і Західній Європі під тиском громадської думки проводять так звану політику рівних можливостей. Проте, як з'ясувалося, ця політика скоріше декларується, чим здійснюється на ділі, і зустрічає опір з боку чоловічого персоналу.

На шляху жінок до лідерства серйозну роль грають перепони, пов'язані з соціалізацією статі: більшість людей не бачать в низькому політичному статусі жінок соціальної несправедливості. Не дивлячись на те, що по ряду якостей жінки-лідери не відрізняються від своїх колег-чоловіків, все ж присутнє уявлення про їх непридатність для лідерської ролі.

Домінування чоловіків в ухваленні рішень веде до того, що інтереси жінок не враховуються. Це ослабляє їх і без того нерівноправні позиції. Тому просування жінок на всіх рівнях ухвалення рішень - це стратегічна необхідність. Здійснення принципу участі жінок в цій сфері вимагає зусиль як від самих жінок, так і від держави.

Як свідчать результати досліджень, ставлення до жінок-лідерів, зокрема – політиків, у суспільстві досить упереджене. Побуває думка, що жінці не місце у великій політиці.

Відмінності, що існують між чоловіками-політиками й жінками-політиками, відмічені, зокрема, й у дослідженні гендерних аспектів мовлення парламентарів ФРН [5]. С. Табурова робить висновок, що жінки-політики віддають перевагу гармонійній комунікації, мета якої – акцентувати спільність позицій, поглядів, виявляти солідарність та надавати підтримку. Конфліктні емоції у них виявляються переважно для самозахисту та підтримки товариша по партії, а не для утвердження власного іміджу. Чоловіки більш схильні до конфліктної комунікації; вони значно частіше, ніж жінки, прагнуть перевести конфлікт з ділового на міжособистісний рівень. Жінки в конфліктній комунікації надають перевагу диспуту, в ході якого відбувається пошук істини, або переговорам, в яких окреслюється план дій. Тобто, вони практикують більш діловий, продуктивний підхід, який сприяє успішному розв'язанню спорів. Чоловіки, як правило, персоніфікують політичні протиріччя, йдуть шляхом ескалації конфлікту, розпалювання ворожнечі, що перешкоджає успішному розв'язанню проблем.

Існують різні види гендерних стереотипів: відносно якостей, характеристик особистості тієї чи іншої статі, відносно її поведінки, професійної діяльності. В суспільстві дуже поширені стереотипи, за якими успішна професійна діяльність не пов'язується з образом жінки. Часто жінок-політиків, які виявляють маскулітні якості, вважають більш перспективними у порівнянні з жінками, які мають переважно фемінні якості. Імідж ділової жінки, яка досягла значних успіхів, залишається в суспільній свідомості „чоловікоподібним”. В основі цих поглядів лежать стереотипи, за якими жінки не мають таких якостей, як компетентність, незалежність, змагальність, здатність логічно мислити тощо [4].

Вважається, що жінка-політик має складніший імідж, ніж політик-чоловік. Вона повинна мати в своєму іміджовому портреті певні „чоловічі” риси. Але на загал у неї мають переважати риси суто жіночі. Можливо, такий не одностайний імідж створює ускладнення для жінки-політика і заважає аудиторії пристосуватися до неї. В результаті не виникає необхідного рівня звикання, розпізнавання і передбачуваності.

Як видається, імідж жінки-політика не відрізняється за своїм внутрішнім змістом від іміджу політика-чоловіка, бо це визначається інтересами суспільства, політикою держави, а також суперечностями, які виникають на певних етапах розвитку суспільства. Тому сутнісну різницю належить шукати, насамперед, у психологічних відмінностях чоловіків і жінок, що увійшли в політику.

Сьогодні актуально не те, чи може жінка бути лідером, а те, як, в рамках яких стратегій реалізація лідерських якостей жінок може бути найбільш ефективною. Рішення цього питання важливе не тільки для жінок, але і для всього суспільства, якщо воно не прагне позбавляти себе лідерського потенціалу цієї великої соціальної групи.

Отже, гендерної рівності можна досягти через партнерство між жінками й чоловіками на основі принципів паритетної демократії. Для прискорення цього процесу цілком ефективним і необхідним уявляється формування іміджу саме лідера-жінки в нашому суспільстві, про що свідчить не лише досвід розвитку західної демократії, але й сучасна українська реальність.

Безумовно, проблема конструктивного поєднання гендерних ролей в політичній діяльності, пропорційна представленість в ній лідерів-жінок і лідерів-чоловіків суттєво збагачує суспільство, стимулює його творчу енергію, оптимізує процес прийняття рішень. Ця проблема, безперечно, потребує не тільки соціально-політичного контролю за впровадженням основних принципів гендерної рівності в життя нашого суспільства, а й наукової рефлексії.

Література:

1. Алифанов С.А. Основные направления анализа лидерства // Вопр, психол. 1991. №3. С. 90-98.
2. Никифорова Любовь Юрьевна. Психологический анализ репрезентации личности политического лидера в средствах массовой коммуникации : Дис. ... канд. психол. наук : 19.00.12 : Санкт-Петербург, 2003 136 с.
3. Денисюк С. Гендерні аспекти формування іміджу політичного лідера. Доступ до джерела: <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=1&n=69&c=1596>
4. Лавриненко Н. В. Женщина: самореализация в семье и обществе (гендерный аспект). — К.: ВИПОЛ, 1999. С. 87.
5. Табурова С. К. Гендерные аспекты речевого поведения парламентариев (на материале парламентских дебатов ФРГ) // СОЦИС. – 1999. – № 9. – С. 84 – 91.
6. Константинова В. Н. Женщины и проблемы политического лидерства. Доступ до джерела: <http://www.az.ru/women/texts/konstsntinr.htm>
7. ООН; Конвенція, Міжнародний документ від 20.12.1952. Доступ до джерела: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_156
8. Куватова А.А. Словарь гендерных терминов. Доступ до джерела: <http://www.owl.ru/gender/081.htm>